

Nr. 267 | marts 2010

Ny landbrugslov med tvivlsom effekt

Ændrede ejerformer skal hjælpe betrængt landbrug, men forrentning er for lav

Landbruget er uinteressant for private investorer >

Ny, ændret landbrugslov liberaliserer og gør det muligt for "ikke-landmænd" at investere i landbrug. Men nye ejerformer vil ikke hjælpe det krietrængte erhverv, fastslår fhv. økonomisk vismand. Afkastet vil være alt for lavt til at interessere almindelige investorer

Behov for bedre planlægning på landet >

Landmændene udgør under 10 procent af de 750.000 personer, der bor på landet. Alligevel er det deres privatøkonomiske interesser, der bestemmer hvordan landbruget udvikles. Flere efterspørger en sammenhængende planlægning, så kommunerne får mere at skulle have sagt om placeringen af de industrielle landbrug. Der blev også efterlyst en bredere debat om hvad vi som helhed vil med vore landdistrikter

Dette nyhedsbrev tager udgangspunkt i en høring om "Forslag til lov om ændring af lov om landbrugs-ejendomme", som Teknologirådet afholdt for Folketingets udvalg for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri den 10. februar i Landstingssalen, Christiansborg.

En ny landbrugslov, der efter planen træder i kraft 1. april, giver personer, som ikke er uddannede landmænd, mulighed for at købe landbrugs-bedrifter uden nødvendigvis at bo på ejendommen. Samtidigt åbnes der for såkaldte "jordløse brug", hvilket for første gang giver mulighed for at etablere egentlige svine-fabrikker uden tilhørende jord. Loven bryder dermed med to gamle principper for landbruget.

Ændringerne i landbrugsloven kommer på et tidspunkt, hvor store dele af dansk landbrug befinder sig i dyb, økonomisk krise. Det anslås, at op mod tyve procent af danske landmænd er så forgældede, at de står overfor konkurs. De har belånt deres ejendomme for at investere i produktionen eller for at købe jord. Men med lave priser på landbrugsvarer kan de ikke forrente lånene, og samtidigt er prisen på landbrugsjord faldet,

hvilket betyder at der reelt ikke længere er sikkerhed for lånene. De er insolvente.

Den ny lov åbner nye muligheder for de gælds-tyngede landbrug, fordi en langt bredere kreds nu får mulighed for at investere. Som det er i dag, skal man have grønt bevis for at købe et landbrug over 30 hektar, det vil sige, at man skal være uddannet i landbrugsdrift. Fremover kan alle og enhver sætte penge i landbrugsproduktion, og det vil være muligt at organisere landbrug i selskabsform – for eksempel som aktieselskaber – så der kan være flere ejere, ligesom indenfor andre erhverv.

Men hvis man tror, at liberaliseringen vil skaffe ny kapital og økonomisk pusterum til det pressede erhverv, så tager man grundlæggende fejl, argumenterer professor og forhenværende overvismand Niels Kærgård fra Fødevarerøkonomisk Institut ved Københavns Universitet.

Udgiver
Teknologirådet
Antonigade 4
DK - 1106 København K
Tel. 33 32 05 03
rtt@tekno.dk

Abonnement
Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekno.dk
Tidligere nyheds-
breve findes på:
www.tekno.dk/rtt.htm

ISSN: 1602-4311

Skal jorden bruges til landbrug eller natur

Den ny landbrugslov giver mulighed for at ikke-landbrugsuddannede kan købe landbrug. Desuden ophæves den personlige bopælspligt. Landbrugsjorden må dog ikke bruges til hvad som helst. For eksempel kan man ikke købe en landbrugsejendom og udlægge den til naturområde. Den mulighed er noget som Danmarks Naturfredningsforening efterlyser. Men der er en begrænsning. Kun de ca. 8,1 procent af Danmarks areal, der er udlagt til såkaldte "Natur 2000"-områder vil kunne opkøbes til naturformål. En stor del af disse områder er allerede udlagt til natur, oplyser By- og Landskabsstyrelsen, og en stor del er statsejede. Kun en mindre del – måske omkring halvdelen – drives i dag som landbrug. Og kun denne lille del af landbrugsarealet vil kunne opkøbes af private, fonde eller selskaber til naturformål. Her overfor står at landbruget i dag dyrker lidt over 60 procent af al jord i Danmark. Landbrugets organisation, Landbrug & Fødevarer mener, at der skal være et "restriktivt regelsæt" så "forbruget af decideret landbrugsjord til natur begrænses."

Den igangværende lovbehandling omhandler L39 – "Forslag til lov om ændring af lov om Landbrugsejendomme".

Forrentningen vil være for lav

"Forrentningen af den investerede kapital, vil simpelthen være for lav til at by-investorerne vil gå ind," forklarede han på Teknologirådets høring om landbrugsloven for nylig. "Hvorfor skulle nogen investere i landbrug, hvis de kan få en betydeligt bedre forrentning alle mulige andre steder? Forrentningen i landbruget er ganske enkelt for lav til, at den kan interessere nogen anden end netop de selvstændige landmænd. Det betyder også, at man ikke skal forvente at se udenlandske investorer, der kommer for at opkøbe dansk landbrugsjord. Den er for dyr til at det kan betale sig – i forhold til, hvad den koster i andre lande."

Når landbrugets forrentning er så lav som den er, skyldes det, at prisen på landbrugsjord har været for høj til, at en investering i jord kunne give samme afkast som investeringer andre steder. Og det gælder nok også i fremtiden, selv om prisen på jord lige nu falder. Over de sidste ti år har den gennemsnitlige forrentning ligget på 1,4 procent, og det vil være for lidt for investorer udefra.

Landmændenes selvudbytning

Kun selvstændige landmænd vil finde sig i så lavt et afkast. Faktisk har de selv valgt det, forklarede Niels Kærgård. Det er landmændene selv, der bestemmer, hvor meget de er villige til at betale for landbrugsjord, og dermed også hvilken forrentning de vil acceptere. Hvis de mente, at afkastet var for ringe, så ville de undlade at købe jorden – og så ville prisen falde. Men det gør de ikke.

I international økonomisk teori er dette fænomen – med en marxistisk term - blevet kaldt for "landmændenes selvudbytning":

"De selvstændige landmænd sætter så stor pris på at være selvstændige og på at have foden under eget bord, at de er villige til at acceptere et afkast, der ligger under det, som andre vil acceptere. Og så længe de gør det, vil de også være villige til at betale en pris for landbrugsjord, der er højere end den andre vil være interesserede i at betale", siger professor Niels Kærgård. Og det er baggrunden for, at den ny lov ikke vil give større mængde af ny kapital til det trængte landbrug.

Fortrinsstilling

En omstridt "fortrinsstilling" ser ud til at blive bevaret i den nye lov. Fortrinsstillingen betyder, at små landmænd – med ejendomme på 30-70 hektar – har forsteret til at købe, hvis en nabo-ejendom bliver sat til salg. I det oprindelige lovforslag var bestemmelsen afskaffet ikke mindst begrundet i at der skal et stort bureaukрати til at administrere systemet. Men fortrinsstillingen ser ud til at blive bevaret, efter ønske fra Dansk Folkeparti og sikrer dermed flertallet for det samlede lovforslag. I Landbrug & Fødevarer er der intern splittelse. De store var godt tilfredse med at få fortrinsstillingen afskaffet, mens de små – naturligt nok – er glade for den. I dette spørgsmål lå Danmarks Naturfredningsforening på linje med de store landmænd. Hvis en naturbevarende fond får mulighed for at købe et stykke landbrugsjord og omdanne det til natur, bør det ikke være sådan at mindre nabo-ejendomme har fortrinsret til at købe jorden, mener naturfredningsforeningen

Mulighed for jordløse brug

"Afkoblingen af stald og mark" er et punkt i den ny lov, der kan få afgørende betydning for, hvordan der produceres dyr i Danmark. Det såkaldte "arealkrav" har indtil nu betydet, at en land-

Udgiver

Teknologirådet
Antonigade 4
DK - 1106 København K
Tel. 33 32 05 03
rtt@tekno.dk

Abonnement

Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekno.dk
Tidligere nyheds-
breve findes på:
www.tekno.dk/rtt.htm

ISSN: 1602-4311

brugsbedrift, der producerer dyr, skal have en vis mængde jord pr dyr – først og fremmest med henblik på at have et sted at sprede husdyrgødningen.

I den ny lov ophæves arealkravet. Dermed bliver det i teorien muligt at etablere såkaldte jordløse husdyrbrug, som typisk vil være svinefabrikker. Betingelsen er, at de jordløse brug kan leve op til de gældende miljøkrav, hvilket først og fremmest betyder, at de skal finde andre måder at komme af med gyllen på. Det kan være ved at gyllen leveres videre til andre landmænd, eller ved at gyllen kan omdannes for eksempel til biogas.

Afkoblingen af stald og mark vil gøre det muligt for eksisterende svine- og kvægbrug at udvikle produktionen. Dermed åbnes der for, at de kan udnytte de stordrifts-fordele, som erhvervet selv efterlyser. Og der bliver mulighed for at etablere egentlige svine-fabrikker, som de kendes fra fx Holland. Men heller ikke her tror professor Niels Kærsgaard på muligheden for at få fremmed kapital ind.

Teknologien er endnu ikke udviklet tilstrækkeligt, til at der er penge i at omdanne gylle til CO₂-rigtig biogas. Så man må forudse, at det også her er landmændene selv, der må stå for de nødvendige investeringer.

Hvis nogen uden for landmændenes egen kreds skal investere penge i dansk landbrug skal det være med andre motiver end at tjene penge. Og det kan man godt forestille sig:

”Den eksterne investor kunne være en rigmand, der gerne vil eje en herregård med jord til og have sit eget landbrug. Eller det kunne være almennyttige fonde, som ville købe en ejendom for at drive en eller anden form for økologisk landbrug,” siger Niels Kærsgård.

Landmændene er en minoritet på landet

Den ny landbrugslov blev på Teknologirådets høring for Folketingets Fødevarerudvalg kritiseret for at have et for snævert fokus. Loven drejer sig om landbrugets strukturudvikling og dermed mulighed for økonomisk vækst. Men debatten burde udvides til også at dreje sig om alle de mennesker, som bor der.

”Landbruget er en af de store danske kulturfortællinger, vi synger sange om det – men det danske landbrugssamfund er en myte. Det eksisterer ikke længere. Landbruget har en stadig mindre betydning for det, man kan kalde livet på landet,” sagde seniorrådgiver Hanne W. Tanvig fra Skov og Landskab, Københavns Universitet, Vejle i en analyse af, hvad den nye landbrugslov kan komme til at betyde for resten af landbefolkningen.

Landmændene udgør en stadig mindre minoritet af landbefolkningen. Kun omkring syv pro-

cent. Der bliver færre landmænd år for år. For 50 år siden var der 196.000 landbrug. I dag er der 14.000. Og tallet falder stadigt. Til gengæld ser man, at befolkningen på landet siden 1980 har ligget stabilt på omkring 750.000 personer. Tre-kvart million mennesker, der også påvirkes når landbrugsloven ændres og der åbnes for endnu større landbrug og for industriel drift. Disse mennesker skal i højere grad tænkes ind i planlægningen, ligesom det sker i EU's landdistrikts-politik hvor de udgør den ene af de to søjler.

Hanne W. Tanvig efterlyste større helhedstænkning. I stedet for en separat lov, der drejer sig om landbrugserhvervets struktur og udvidelsesmuligheder for at det kan klare sig i den internationale konkurrence, er der brug for stille det bredere spørgsmål: ”Hvad er det egentlig vi vil med vores landdistrikter?”

Landbrugsloven og strukturreformen lægger op til stadigt større landbrugsbedrifter, og til landbrug med størrelse og udseende som mellemstore industrivirksomheder. Alligevel er de ikke omfattet af samme regler som almindelig industri. Flere deltagere på høringen opfordrede derfor til, at landbruget fremover bliver omfattet af den kommunale planlov, så kommunerne dermed får mulighed at tage stilling til, hvor de industrielle landbrug kan placere deres store anlæg, kommunalt og lokalt.

I dag er det i princippet den enkelte landmand, der tager den slags beslutninger ud fra driftsøkonomiske hensyn. For de der bor på landet eller som planlægger at købe hus betyder det, at de ikke kan slå op i kommuneplanen for at se om man risikerer at blive nabo til en landbrugsindustri – med alle de gener det kan medføre, herunder værdiforringelse af ens bolig.

Link til mere viden:

Program, høringsrapport med resumé og oplægsholdernes skriftlige oplæg, podcast fra høringen: www.tekno.dk/landbrugsloven
Folketingets hjemmeside om lovbehandlingen og alle lovmaterialerne:
<http://www.ft.dk/dokumenter/tingdok.aspx?sa mling/20091/lovforslag/L39/index.htm>

Fra Rådet til tinget udgives af Teknologirådets sekretariat. Redaktør Ida Leisner. Dette nummer er skrevet af freelancejournalist Thomas Klenow With.

De sidste fem numre af Fra rådet til tinget

- Nr. 266: Hvidbog om biobrændstoffer
- Nr. 265: Fedme som samfundsproblem
- Nr. 264: Borgere ønsker klimaafteale nu
- Nr. 263: Jagten på det ideelle fødevarermærke
- Nr. 262: Teknologi og marginalisering

Udgiver

Teknologirådet
Antonigade 4
DK - 1106 København K
Tel. 33 32 05 03
rtt@tekno.dk

Abonnement

Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekno.dk
Tidligere nyheds-breve findes på:
www.tekno.dk/rtt.htm

ISSN: 1602-4311

Fra rådet til tinget stilles alene til rådighed for visning/læsning. Det er ikke tilladt at kopiere, hverken på papir, elektronisk eller i digital form. Der må dog tages kopi til egen personlig brug, jf. Ophavsretslovens § 12. Der må kun citeres med kildeangivelse og kun linkes til visninger på måder, der fører hen til Teknologirådets hjemmeside. Yderligere rettigheder til materialet kan aftales ved henvendelse til redaktør Ida Leisner.

Udgiver

Teknologirådet
Antonigade 4
DK - 1106 København K
Tel. 33 32 05 03
rtt@tekno.dk

Abonnement

Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekno.dk
Tidligere nyhedsbreve findes på:
www.tekno.dk/rtt.htm

ISSN: 1602-4311